

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATARSOK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 kr-rel számítatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Mit és miért tanul az amerikai?

Második közlemény.

Mint hogy a mult alkalommal csak az elemi nevelésről szólottunk most azt mondjuk el a mi ezután következik. Röviden kellvén elbánnunk egy ilyen nagy tárggyal a t. olvasóra támaszkodunk, hogy pótolja ki a hiányokat, gondolja oda a mi nincs elmondva.

Hogy kell vezetni az amerikai polgárt, ha kilépett az iskolából. Ez a kérdés. Három pont alá foglaljuk a feleletet.

1. Az amerikai polgárnak, a férfinak úgy mint a nőnek tanulni kell történelmet.

A tanulást a jó végén kell kezdeni. A könyvtárnokok tehetnek bizonyoságot arról, hogy a közönség milyen zavarban van az iránt, hogy mit tanuljon. Elkezdik Ádámnál, s végig mennek Noén, a Babeltornyon s azután addig vándorolnak, míg nem végül elsülyednek egyik vagy másik nagy állam száraz és piszkos Szahara-pusztáján a nélkül, hogy az ígérlet földjét valaha megtekinthetnék. A nyilvános könyvtáraknál valóságos tréfa tárgya már, hogy míg a Hume-ok, Gibbonok s mondjuk Horváth Mihályok és Szalayk historiája első kötetei úgy el vannak használva, hogy majdnem értéktelenek, addig az utolsó kötet még ki sincs vágva, s olyan tiszta, mintha csak most nyomtatták volna. Ne hát mind ennek az oknékül való és kedvetlenítő munkának csak az az oka, hogy a tanuló nem jó végén s nem jó helyen kezdi a tanulást.

A történelem tanulást azzal kell kezdezi, a mit már ismer a tanuló saját megyéjéről és országáról. Innen induljon ki s innen menjen elé s visszafelé. Tanulja meg minden férfi s minden asszony otthon az öregek szájából, a régi tradiciókból, az újságokból, hogy az ő hazája és haza része miért olyan a milyen s miért különbözik egy mástól. Miért van az, hogy itt is magunkhoz alkalmazkodva szólják, hogy „Erdélyországot, Erdélynek“ nevezik? Miért van az, hogy a vasút nyugotról keletfelé halad el Kolozsvár mellett, nem pedig északról délre. Mi az oka, hogy most a városokban hosszú gyári kémények vannak, holott nagy apánk elbeszélése szerint régen az ilyenek hire sem volt.

Ilyen s ehhez hasonló kérdésekre alapítná a mi amerikai tudós barátunk a historia tanítását, igen természetesen a tanítandó polgárok ismeretkörét tartva szem előtt. Nekik meg van az az előnyük, a mi nekünk még itt Kolozsvárt sincs meg, hogy a legtöbb helyen nyilvános könyvtár áll rendelkezésükre.

2. A fennebb jelzett tanulással szorososan összévág,

nemcsak, hanem annak a kifolyása a hazai és helyi intézmények tanulása. Ez a tárgy oly változatos, oly széles körű, hogy tanulása nagyon sok élvezettel jár, a mit bizonyít az, hogy messze országokban lakó emberek rá szánják magukat a tanulmányozására. Mennyivel inkább kell, hogy érdekeljen minket. Nemde, minden polgárnak érdekében áll tudni, hogy a választási jog miért van csak némelyeknek adva meg s miért nincs mindenkinek? Mivel lehet megszerezni? Mi az a polgár jog és mennyiben különbözik az enyém, ki itt születtem, azétól, a ki csak bételepedett? Hogy szeresheti meg ő, s hogy veszfithetem el én? A közlekedési utakat, kik és hogy tartják fenn s vajjon más országokban ugyanaz-e a rendszer? Mi az oka, hogy Árva Julist, mihelyt megszületett, mindjárt megkeresztelék, mindjárt „kiadták“ idegen kézre, s azután az „Árvaház“-ba került, míg ellenben Jánosi Vilmának egész ünnepe volt a keresztelésekor s most a „felsőbb leányiskolába“ jár? No hát egyetlen polgárnak sem volna szabad tudni arról, hogy mit jelent ezimerő-kön az az öt, hét stb. águ korona, a mig ezekkel nincsen tisztában. Hogy pedig ezt megtanulhassa, ne kezdje képzelt országok, képzelt népei, képzelt történelme tanulásával, hanem ismerkedjék meg azzal, a miben él és mozog minden nap otthon.

3. Hogy ezt a tanulást megejthesse sok iskola és sok módszer áll rendelkezésére. De a hol legjobban és legtöbbet tanulhat az a megyeháza és a városháza. A fiatal tizenégy, tizenöt éves „urfi“, ha így tetszik nevezni, az apjával együtt kocsikázik a városba s felmegy a megye-gyűlésre, hogy hallja mit és hogy beszélnek ott az atyák a megye vagy a város dolgairól. Ime a kitűnő alkalom. Ime a politika iskolája! A fiu a többiekkel felül a karzatra vagy más alkalmas helyre. Érdekekkel hallgatja ezt is, azt is. Kíváncsisága fokozódik, midőn az iskolára kerül a sor s az a kérdés, hogy a tandíj felelőtlenség-e, vagy szállíttassák. Az is érdekl, hogy vajjon az új hid építése költségeit meg fogják-e szavazni? Tetszik neki az a kérdés is, hogy vajjon a megye házához a Karmay képviselő úr bányájából fogják hozatni a követ, vagy a városéból, a mely a mellett hogy jobb még közelebb is van? A fiu oda van, hogy lássa már vajjon a közérdek önzetlen szeretete, vagy a személyi érdeknek hódolás fog-e dönteni! Ő tudná mit csináljon. A ki érzi, hogy igaza van, annak nincs miért félni senkitől és semmitől. De jaj annak, a kinek takargatni valója van! Ezek a kérdések s a feleletek, a szónoklat, a szóharc olyan érdekesek s olyan jó iskola az ifju állampolgárnak, a melynél jobb nem is képzelhető.

A nyugoti államok (Észak-Amerikában) azt a nagy hibát követték el, hogy feladták a városi kormányzást, a megyei kormányzás helyett. Más szóval úgy tettek, a hogy teszünk mi magyarok, midőn feladjuk a megyei választási rendszert. Nem is szólván a polgári jog elvesztéséről, azok az államok s ezek a megyék bezárták a polgárok legjobb iskoláit.

4. A negyedik helyen említhető, mint a polgárok kézi könyve a hírlap, mely minden napon, vagy minden héten szünetlenül nyitva van előtte. Az ujság szeret végére járni mindennek, szeret benyulni oda, a hol egy kis házagot lát. Amerikában az ujságot a kormányok azért indították meg, hogy a polgárok minden nap lássák s ítélhessék meg, hogy mit végeznek érdekekben. A mit ma elértek ezen az uton, az az Adams, a Franklin, a Morris, a Washington idejében teljesen lehetetlen lett volna. A melyik (amerikai) polgár most egy esztendeig gondosan olvassa az ujságokat, többet tanul meg, mint a mennyit ez előtt háromszáz esztendővel tíz esztendeig megtanulhatott volna. Még az is megfigyelendő, hogy a napi ujság kényszeríti is a polgárt az olvasásra, annyira jár, bár hová rejtőzzék. Akár hogy akarja kikerülni az ember, kénytelen olvasni. Hogy befolyása mekkora lehet, mint oktatónak s útbaigazítóknak, az csak egy napi munkájából kivehető. Ezelőtt négy esztendővel az Egyesült-Államok elnöke választásakor Cheveland, Baine és más jelöltek összesen hétszázharmincezer szavazatot kaptak. Nagy gonddal összeállított adatokból a tetszik ki, hogy ugyanaz nap körül-belől annyi ujság került közkézre, s az is bizonyos, hogy más napokon is majdnem ennyit olvasnak. A hivatalos adatok szerint egy napra hétszázezer napi ujság esik; a heti ujságok száma még nagyobb (Bostonban 250.000; Rhode Islandban és Connecticutban 125.000 stb.)

Nem akarom azt mondani, hogy az olvasó mindig bölcs tanácsot kapna ezekből az ujságokból. Ez nem is mondható, hiszen egyik rész éppen az ellenkezőjét mondja a másiknak. Hanem az már figyelmet érdemel, hogy a közönség a vezércikkekre nem sokat hallgat. A közönség olvassa a napi eseményeket, de a tanácsadásra keveset gondol. Így történt meg, hogy Butlert akkor választották meg elnöknek, a mikor egyetlen lap se szóllott mellette.

A mi végül azokat illeti, a kik az amerikai polgárok oktatását vezetik, azokról el lehet mondani, hogy erre a magas hivatásra elég alkalmas emberek, mint p. o. az iskolaszékek, iskolai gondnokok, a tanítók, a szerkesztők, az írók. Eltérések lesznek közöttük, de a fő elvekben mégis meg fog lenni az egyetértés. Ezek után már bemutatjuk a főelveket, vagy is az amerikai rendszert.

1. A tanulók amerikaiak lévén mint amerikaiakat kell tanítani. Ez közönséges felfogás szerint azt teszi, hogy az amerikai ismerje saját országa növényeit, fáit, égalját, nyarát és telét s ha ezt ismeri, csak azután kezdje tanulni a másokét. S mégis hányszor helye volna az Agassiz ur megjegyzésének. Ez az úr egyszer egy amerikai nyomdában járt, a hol megmutattak neki egy éppen akkor készülő természetrajzi tankönyvet. „Furcsa, mondá, három pillangó egy egész könyvben s abból a háromból sem volt soha egyik is Amerikában.“ S valóban nem úgy van-e, hogy egy fiatal nő meg tudja mondani, hogy mi a különbség a báró s a gróf között, de nem tudja, hogy mi a városi tanácsos s mirevaló az orsz. képviselő. Hány leány siratja el a párisi regény képzelt áldozatait, a ki nem tud semmit arról, hogy mi a sorsa a saját városabeli szegényeknek. Annyi bizonyos, hogy a tanítónak kötelessége, hogy tanítványa mindenképp felett tud-

ja, hogy ez a szó „Amerika“ mit jelent. Ezt az elvet könnyű lesz alkalmazni a magyar tanítónak a nélkül, hogy mi tennők.

2. Az amerikai gyermeknek második helyen úgy kell neveltetni, hogy mi a köztársasági demokrata, vagy a demokrata köztársasági. Neki nem szabad, hogy vágyakodása ébredjen akár az oligarchiára, akár a herczegségre, akár a monarchiára.

3. Másfelől azonban a politika ama nagy iskolájában kell növekednie, a melyet Jézus Krisztus nyitott meg, a melyben mindenki testvér, s mindenki a másik terhét hordozza, s várhatja, hogy viszonzásul az övét is hordozni fogják. Ez olyan iskola, a melyben valaki azért a legnagyobb, mivel mindenkinek másnak szolgálja. Ez nem mindig volt így. A régibb szervezetű nemzeteknél még most sincsen így. Ezeknél némely emberek kormányzóknak neveztetnek s a többi felett „uralnak“ és tekintélyt gyakorolnak. Ez az amerikaiaknál nincs meg s ne is legyen meg. Náluk a ki ur, azért ur, mivel mindenkinek tud szolgálni. Az amerikaiakat úgy kell nevelni, hogy ezt tudja s érezze.

4. Mind ezekből következik, hogy ő nem a maga, hanem a mások érdeke keresésére tanítatik. Első helyen arra kell törekednie a mi helyes. Nem az a kérdés, hogy neki mi tetszik, hanem az, hogy az emberiség, az a nép, a melyhez tartozik, mit kíván. Ez azt teszi, hogy a nevelés központja az erkölcsi nevelés. Mi neveljük testét, neveljük lelkét, azért, hogy nevelhessük magát az embert. Az ember Isten gyermeke, Isten fia; a nő Isten gyermeke, Isten leánya. Az amerikaiak nevelik a férfit, nevelik a nőt azért, hogy mindenik részesülhessen az Isten ajándékaiból. Nekik keresni kell Istent teljes szívökből. A kik így keresik, azok erősek lesznek az Ő erejével. A mikor ezek az ország kormányára jutnak, akkor velök be fog teljesülni, hogy a nép szava Isten szava. Az a hatalom, a mely a jelenét kormányozza s a jövőjét irányítja, az a hatalom az Istentől jó. Szóval az amerikai a legdemokratikusabb elvek szerint nevelkedik azért, hogy a legerkösebb s a legistenibb elveket valósíthassa meg életében.

Boross György.

Tanfelügyelői jelentés.

(Vége).

6) A tanhelyiségek- s azok felszereléséről tájékoztatást nyújtanak a következő adatok. Saját házában van elhelyezve 284, bérházban 49 iskola. A tantermek száma 405. Iskolakert van 203, faiskola 66, tornater 112.

Az iskolai taneszközökből van 461 írótabla; a vall. és közokt. miniszterium által kiadott szemléltetési kép-gyűjtemény 44; fali olvasótabla 288; számológép 230; Kolozsmegye térképe 30, Magyarországé 211, Osztrák-Magyar monarchiáé 74, Európáé 116, a föld öt részéé 90; földgömb 137; természetrajzi falitábla-gyűjtemény 114, természettani 36; rajz és szépírásminta-gyűjtemény 58; iskolai könyvtár 58; testgyakorló-szerelvény 23; népkönyvtár 27.

Iskolai takarékpénztár is van 7 iskolában, hol átlag 203 betevő gyermek 349 forintot takarított meg a mult tanév alatt.

Házi-ipart (névszerint szalma-, vessző- és nád-fonást) 12 iskolában gyakorolnak.

Az egészségügyet 62-ben tanítják.

7) A tanítási nyelv magyar 123-, német 7-, román 199-, német-magyar 3- és román-magyar 1 iskolában. A magyar nyelvet a nem magyar tannyelvű isko-

lakban, 18 kivételével, mindenütt tanítják, de számbavehetőbb eredmény csak 109 iskolában constatalható. Legnagyobb akadály e tekintetben az, hogy a növendékek minőségének ellátva megfelelő magyar könyvekkel. A legjobb esetben is egy-egy iskola 4—5 magyar ABC-vel rendelkezik. A tanítók eléggé igyekezzenek feladatuknak eleget tenni, de egyház-hatóságaik részéről kellő támogatásban nem részesülnek. Dicséretes kivételt képez 6 szász iskolánk, hol az eredmény teljesen kielégítő. Ez ügyben tett felterjesztésemre a nagyméltóságú miniszter úr a közigazgatási bizottságot utasította, hogy az illető egyházhatóságokat megfelelő intézkedésre hívja fel. Ez 1888. évi 722. sz. alatt meg is történt, de az eredmény alig észlelhető, mit illetékes felsőbb hatóságaimnak ez uttal ismételve tudomására hozok.

8) A tanítók száma 426, köztük 25 paptanító. Okleveles 267, a nélküli 159; rendes 332, segéd 94 (ide számíttatván a paptanítók is); férfi 370, nő 56. Az 1879. évi XVIII. t. cz. szempontjából a magyarnyelvet teljesen bírja 334 (köztük 135 román, 9 német), kevésbé 22 (18 román, 4 német), érti valamennyire 27 (23 román, 4 német), egyáltalán nem bírja 18 (16 román, 2 német). Ez utóbbiakra nézve lesz szerencsém külön előterjesztést tenni. Az iskolák jellege szerint van 45 állami, 27 községi, 29 róm. kath., 149 gör. kath., 43 gör. keleti, 66 hely. hitv., 22 ágostai, 6 unitárius, 4 izraelita, 7 magán és 3 társulati iskolai tanító.

A tanítók közül természetbeni lakást kapott 302, lakbért 99.

Szolgálatban van 0—5 év óta 135-, öttől—tíz év óta 76-, tíztől—tizenöt év óta 53-, tizenötötől—husz év óta 44-, husztól—huszonöt év óta 42-, huszonötötől—harmincz év óta 28-, harminczétől—harminczöt év óta 16-, harminczötötől—negyven év óta 5- és negyven éven felül 2 tanító. Mely adatok eléggé igazolják a tanítói körökben élénken nyilvánuló azon óhaj jogosultságát, hogy a teljes nyugdíjképes szolgálati idő negyven évről lejjebb szállíttassék. Hisz e korról, ime, tankerületünk 426 tanítója közül ez idő szerint csupán kettő részesülhetne a nyugdíj-törvény egyik legfőbb kedvezményében. S ha néhány év előtt Berlin város tanácsának egyik tagja, tisztán fináncz-politikából azért vonakodott megszavazni a tanítói nyugdíj felemelését, mert, mint magát kifejezte, „tanítóink gyorsan élik le magukat“, én is szomorú tapasztalattal állíthatom, hogy a mi tanítóink jelentékeny része is már 40—50 életévvel összement vén ember, a ki csak azért vonszolja tovább is az igát, mert talán csupán az éhenhalás, vagy a munkában való összeroskadás között választhat. Úsak hogy én ennek láttára a t. tanácsos uréval egészen ellenkező következtetésre jutok. A mely pálya t. i. ily erővel rombolja az emberi szervezetet, ott az elismerés és anyagi támogatás fokozását igazság, civilizáció és humanismus egyaránt követelik.

9) Iskoláink évi fenntartási költségei 159.544 ft., melyből 127.315 ft. készpénzben, 32.229 ft. pedig termény-, szolgálmány-, lakás- stb. pénzértékében szerepel. A költségekből 19.725 frtot ingatlanok jövedelme (ide számítva a házbér-egyenértéket is), 2.021-et tőkekamat-, 28.535-öt tandíj-, 31.859-et állam-, 29.159-községi-, 38.493-at egyházi segély fedez s egyéb vegyes forrásokból 9.752 forint jő be.

Az iskolai ingatlanok becsértéke 335.030 forintra van számítva (62.345 forint külsőségek s 272.685 ft. az iskolaházak után). A tőkék mennyisége 33.750 ft.

A kiadásokból tanítói fizetésekre 126.214-, fűtés-, tisztogatásra 13.013-, taneszközökre 1.990-, szegény tanulók segélyezésére 1.695-, építkezés, tőkésítésre (a ház-

bér egyenértéket is ide véve) 14.189 s vegyesekre 2.443 forint esik.

A tanítói fizetések átlaga 296²⁸ forint, a miben a lakpénz, vagy annak mérsékelt egyenértéke is (vidéken 20—100 rrt) bennfoglaltatik. Az országos átlag a rendes tanítóknál 468⁵¹-, a segédeknel 345³³ forint. Ebből is látható, hogy mi az ország szegényebb vidékeihez tartozunk, hiszen tanítói fizetéseinkkel még a segéd-tanítók országos átlagán is jóval alul állunk.

A valóságban tanítóink fizetése 50—60 frtig leszál, 200 forint körül áll a többségnél s egy kisebb résznel 4—800 forintig emelkedik.

Tisztelettel kérem e jelentésem tudomásul vételét s annak a nagyméltóságú Miniszteriumhoz leendő juttatását.

Teljes tisztelettel levén

a Méltóságos Gróf Főispán Urnak és a
Tekintetes Közigazgatási Bizottságnak

Kolozsvárt, 1890. január 10.

alázatos szolgája:

Kozma Ferenc,

Kolozs megye kir. tanfelügyelője.

Népoktatásunk fejlesztéséről.

Komárom megye kir. tanfelügyelője úgy mint minden évben, akkép most is szokásos évi jelentésének bevezetéséül több közérdekű tárgyat vett fel és azokról értekezett.

A ki tudja, hogy a népszabadság és jogegyenlőség megvalósítása az életben népünk zömének műveltségi fokától függ, s a ki tisztában van azzal, hogy a közművelődés terjedésének kiváltképen, melyek az akadályai: annak lehetetlen fel nem buzdulnia, lehetetlen elzárnia eszét és szívét akkor, mikor embertársai erkölcsi és anyagi érdekeinek emelésének előmozdítására az út és mód ki van jelölve. Minthogy pedig a fentemlített tanfelügyelői jelentés ily általános érdekű eszméket tartalmaz, nem tartom fölöslegesnek azoknak némelyikét e helyütt is közölni.

Magára a jelentésre nézve itt csak annyit tartok érdekesnek feljegyezni, hogy az elmúlt tanév a komárom megyei tanügyre nézve ismét a haladás éve volt; az átalános tankötelezettség keresztülvitele ha nem is érotett el egészen, mert ez a nép szegénysége, az iskolák kisebb-nagyobb távolsága, a betegségek és testi fogyatkozások miatt talán soha sem lesz egészen elérhető, mégis ismét jelentékeny mérvben javult, a mennyiben a tanköteleseknek 92⁸⁶%-a részesült a tanítás áldásaiban, s csak 7¹⁴% nem járt iskolába, az előző évhez képest pedig 1⁵⁶%-a haladás. Viszonyítva már most a megye feljáróinak eme %-át az országos százalékhoz, azt találjuk, hogy a viszony igen kedvezően üt ki Komárom megyére nézve, a mennyiben hazánkban a feljártatás általában csak a tankötelesek 80⁷³%-ának arányában történik s kevés megye van, mely e tekintetben Komárom megyét túlszárnyalná.

A mi a tanítás eredményeit, új iskolák keletkezését, új tanítói állások szervezését, a tanítók alkalmazkodását, a szorgalom idő betartását, a magyar nyelv terjesztését, a kisdédóvódák működését, s egyéb statisztikai kimutatásokat illeti, bár a jelentés igen érdekes és tanulságos adatokat tartalmaz, mind a mellett nem terjeszkezhetek e helyütt ezekre is; sokkal nagyobb fontosságúnak tartom kiemelni azt, a mit a jelentés 1) az ismétlődő tanításról, 2) a tornászat tanításáról és 3) a gazdasági és kertészeti gyakorlatokról mond, mert szerintem is e három iránya a tanításnak az, mely a nép gyakorlatias kiképzését, közhasznu ismereteinek szélesbítését, meggyökereztetését célozza, s mint ilyen a tanügy szolgálatában állók részéről annál nagyobb megfontolást érdemel,

mert nevelésügyünk éppen ezen részletei nem részesülnek kellő méltatásban sem iskolaszékek, sem tanítók, sem pedig a községi hatóságok részéről.

Álljon itt egyébként magának a jelentésnek ezekre vonatkozó része úgy, a mint azt évi jelentésében a tanfelügyelő a közigazgatási bizottság elé terjeszti:

I. Az ismétlő iskoláztatásról.

Mielőtt tanügyünk állapotát számbeli adatokkal megvilágítanám, szabad legyen bevezetésképp néhány általános megjegyzéseim elmondásával annak némely ágazatára kiterjednem, mint olyanokra, melyeket társadalmi, közművelődési és közgazdasági szempontból felette fontosnak tartok, de melyeknek általában nem tulajdonítatik elég fontosság éppen azok részéről, a kik hivatva volnának a népet ez irányban felvilágosítani.

Első sorban vélem felemlítendőnek az elemi népoktatás második tanfolyamát, vagyis az ugynevezett ismétlő iskolát. Hogy állunk ezen intézménnyel a valóságban? Számos iskolánál az ismétlő tanítást csak december havában léptetik életbe, márczius végével pedig már beszüntetik. Számos iskolánál megint az ismétlő tanítás csak vasárnapokon tartatik és azért ezen tanfolyamot vasárnapi iskolának hívják. Csak kevés iskola van, a melynél ezen tanfolyam egész szorgalmi időn át tartatnék és még kevesebb van olyan, a hol a növendékek 3 osztályra osztva, fokozatosan részesülnek az ezen iskolák részére megszabott tananyag feldolgozásában. Az iskolamulasztások nem jegyeztetnek fel oly pontosan ezen tanfolyamokban, mint a mindennapos iskola mulasztásai, és a községi hatóságok sem szorítják oly következetességgel a tanfolyam növendékeit a feljáratásra, mint a mindennapos iskoláit.

Mindez törvényellenes és a jövő nemzedék nevelésének kiszámíthatatlan kárára történik.

A törvény ugyanis azt rendeli, hogy a tanfolyam télen nyáron tartson, még pedig téli hónapokban 5 órán át hetenként, nyári hónapokban pedig hetenként 2 órán át. Az iskolaszékek feladata ezen órákat a helyi viszonyokhoz képest úgy beosztani, hogy az ifjúság a házi munkánál is segédkezhessenek. A törvény a mindennapi iskola azon növendékeit is kötelezi a nyári ismétlő iskola látogatására, kik tavasszal a nagy munka idején a rendes iskola látogatásától felmentettek. Ha a törvényben megszabott idő az ismétlő növendékek tanítására lelkiismeretesen fordíthatnék, tetemes eredményeket lehetne elérni; de akképen megcsönkítva, a mint azt feljebb láttuk, rendetlen feljáratás és hiányos tanítás mellett vajmi keveset nyújthat, sőt a kitűzött cél meg sem közelíti.

De mikor az ismétlő tanítás ily nehézségekkel küzd, mikor nem tud gyökeret verni a közvéleményben és a nép életében, talán nem is életre való, nem is szükséges ez az intézmény? Így ítélni ugyan a nagy tömeg, de a gondolkodó tanügy- és emberbarát könnyen belátja, hogy az ismétlő oktatás azokra nézve, kiknek szellemi művelődésre az elemi iskolával befejeztetik, még nagyobb fontossággal, nagyobb kihatással bír az életre, mint maga a mindennapos iskola, mert az előbbeni az elemi iskolában szerzett ismereteket megmenti és megszilárdítja, holott ismétlő tanítás nélkül az elemi iskoláztatás eredményei nagy részben elmosódnak, elvesznek s alig marad belőlök valami ez életnek.

Sőt nemcsak megmenti és megszilárdítja a gyermekek lelkében a már szerzett ismereteket, hanem azokat a már szerzett alapon ki is bővíti. S ebben fekszik az ismétlő tanításnak első és nagy fontossága.

A második, még ennél is nagyobb fontossága abban áll, hogy a gyermekek erkölcsi és kedélyi életének

mérvadó irányt adhat. Tudjuk, hogy az ismeretszerzés és az észnek kiművelése az embert nem teszi még sem jóvá, sem jellemessé; ellenkezőleg szabálylyá alakulni látjuk, hogy a civilizáció terjesztésével az erkölcsök romlása is szemlélatomást terjed. Az ismétlő tanításban nagy erő rejlik, ennek ha nem is teljes megakadályozására, de még is hathatós meggátlására.

A 12. évet betöltött gyermek az elemi iskolából történt kilépése után nem tekinti magát többé gyermeknek és mint nép gyermeke valóban nem is az többé; önállóságra kezd törekedni, bizonyos önérték támad benne, jövőjére gondol, életpályát választ és az iskola és a szülőház eddigi fegyelmi szabályai alól már emancipáltának érzi magát. További megfelelő vezetés nélkül természete mindinkább szilajjává válik s inkább rosszra, mint jóra hajlandó lévén, igen gyakran a „tilos“-ba csap át: ha fiú, iszik szeszes italokat, pipa után nyul, megtanul kártyázni, keres társaságot sokkal gyakrabban rosszat mint jót. Minderre bő alkalma nyílik az egyhangú falusi és kisvárosi életben. Ezen időszak forduló pont az élet jövő irányára nézve. Ekkor és különösen ekkor, az élet ezen időszakában történik az, hogy az ifjúság tetemes része eltévesztett és rossz uton indul a jövő felé. Nagy és szent feladata a lelkésznek, a tanítónak, hogy a nevelés nagy munkáját az ifjúság ezen életpontján egész komolysággal kezébe vegye, és szent hivatásánál fogva lelki tehetségének egész erejével úgy vezesse, úgy irányítsa, hogy ifjúságunknak ismeretkörével és értelmi képességével teljes összhangba jöjjön a kedély és szív élete.

Nehéz és komoly feladat az. Ha a tanító felületesen végzi kötelességét, a tanításra kitűzött órákon pontosan nem jelen meg, a tanítási időt lelkiismeretesen meg nem tartja, a tananyagot tervszerűleg be nem osztja és fel nem dolgozza, a leckére elő nem készül, előadása unalmas és össze nem függő, fegyelemtartásra csak feddést és büntetést tud alkalmazni, akkor nemcsak hogy meg nem oldotta a feladatot, hanem a fiatalságot véstt hozó befolyások örvényébe kergeti. De a mely tanító feladatának teljes tudatában van, a rendtartásban példányul szolgál, tanítási vonzó, folyékonyak és az ifjúság életviszonyaihoz szabvák, tanítási ideje viszonyítva a tananyaghoz tervszerűleg be van osztva, fegyelemtartását az ifjúság iránti szeretet szabja meg, tekintélyét szellemi fölény és higgadság által tudja gyakorolni és képes volt az ifjúságot meggyőzni arról, hogy a mit tesz, tanít és akar, az az ifjúságra nézve üdvös: olyan tanító becsülettel betöltötte helyét és megoldotta embermentő feladatát. S ha a mellett növendékeiben az olvasási vágyat is felköltötte és ifjúsági és népkönyvtárt alapít, melynek céljára a község ugys kötelezve van egy bizonyos összeget felvenni az évi költségvetésbe, törekvéseinek sikerét jövőre is biztosította.

Mindezekből látszik, mily fontos és üdvös lehet, s ellenkező esetben mily veszthetővé válhatik a tanítónak működése a társadalomra nézve, mily közel áll e kettő egymáshoz mint ok és okozat; látszik azonban az is, mily nagy horderővel bír az ismétlő-iskola népünk életében, nemzeti emelkedésünkben, azért mindenestre sokkal nagyobb figyelemre érdemes mint a minőben részesül.

(Vége köv.)

Közi: *Nemessányi Adél.*

PAEDAGOGIAI ESETEK.

20. Drasticus apai dressura. Egy nagyobbacska növendékemet többszöri helytelen magaviselete miatt megdorgáltam, majd egy erkölcsi lecke által jobb felére akartam hatni. Midőn ennek daczára a szégyenérzet és

megjavulni akarás legcsekélyebb jele nélkül, közönyösen sőt makacsul ült vissza helyére a vásott fiu, felállott nagyobb testvére s azt mondá: kérem szépen, nem ér az annak semmit, mert ő már ahoz van hozzászokva, hogy édes apám felkapja és úgy veri a földhöz, hogy csakúgy nyöszörög belé; meg a fejét a falhoz üti, mikor rosszkodik. Ime, egy elszomorító kép a műveletlen emberek brutális nevelési módszeréből. Ez aztán megmagyarázza azt, hogy az ily bánásmód alatt felcseperedett gyermek teljesen érzéketlen a humánusabb módor iránt. A szelidebb eszközök hatástalanok ellenében; míg a tettelegességtől aztán irtózik, ha erős, egy ideig, később azt is megszokja. Hogy is ne! A folytonos testi bántalom kirtja szemérem érzetét, eldurvitja kedélyének érzékenységet, lelke nemesebb fogékonyaságát. Azonban bujára növeli benne a nyers, vad indulatokat, kiméletlenséget, bosszuvágyat. S míg megedződik teste ellenálló képessége a külső reáhatások iránt, addig erkölce eltorzul; akkor pedig „falra hányt borsó“ minden írott malaszt, minden morális predikáció!!.. *P. Csorja Károly.*

21. Egy kikaczagott fegyelmi eszköz. Néhány évvel ezelőtt, mikor a váltakozva haladó rendszert iskoláinkba behoztuk, az első oszt. vezetésének sora reám is elkerült. Mivel annakelőtte az emelkedettebb elemi osztályokat egyhuzamban több éven át tanítottam, a kisinyekkel való bánásmódból sokat felejtettem. Ennek tulajdonítható a következő eset.

Egy alkalommal Gábornak, ki ismételten helytelen magaviseletet tanusított, meglehetősen haraggal azt mondtam, hogy ha még egyszer rendetlenkedik, az asztal alá ültetem. Erélyes fellépésemet nyomban megkoronázta egy általános derűtség. Haragomban az asztalra csaptam tenyeremmel és szilencium lett. Kis idő múlva azonban, a műzsasereg némely pontjain újra kitört az elfojtott kaczagás. Fegyelmi eszközöm ki volt kaczagva s egy évig, mint ilyet, nem használhattam. A csendháborítók korifeusait mindazonáltal ránczba kellett szednem, mire a rend ismét helyreállt. Megfélemlített tanítványaim az óra hátra levő részében kifogástalanul ültek helyükön, valamennyien a szemem közé néztek, mintha minden szavamot el akarták volna nyelni. De szomoruan kelle tapasztalnom, hogy magyarázataimat nem értik, s kérdéseimre még a legtehetségesebb növendék is akadozva telet.

Ez esetből két tanulságot vontam le. Egyik az, hogy kezdő tanulók előtt, ha előkészítve nincsenek, némely fegyelmi eszköz neveltségessé válhatik s mint ilyet nem volna oszkerü használni. A másik az, hogy haragudni s egyúttal tanítani merő képtelenség.

Szentgyörgyi Lajos.

L A P S Z E M L E.

Revue pedagogique. A congressus által megvitatandó harmadik kérdés a tanítóképzőkkel kapcsolatos gyakorlóiskola szerepének és szervezetének kérdése volt.

Az ennek tanulmányozására kiküldött bizottság jelentése első sorban kiemeli, hogy az a hév, sőt szenvedélyesség, a melylyel a szónokok beszéltek, bizonyára eléggé mutatta, hogy mily fontosságot tulajdonítanak ezen kérdés megoldásának.*)

A bizottságban elsőnek felvetett kérdés volt, hogy legyen-e egyáltalában gyakorló-iskola?

A bizottság nagy többséggel kimondja, hogy elke-

rülhetlen szükségesnek tartja a tanítójelöltek számára a gyakorló-iskolát.

A második kérdés volt: Milyen természetű legyen a gyakorló-iskola?

Erre nézve két vélemény nyilvánult. Az egyik szerint a gyakorló-iskolának a tanítóképző igazgatójának hatáskörén kívül kell állania; a második szerint azonban mind a két iskola teljesen egy igazgatónak kell, hogy alárendelve legyen.

A bizottság tekintettel arra, hogy abban az esetben, ha a gyakorló-iskola a tanítóképzőn kívül állana, attól lehet tartani, hogy a két iskola hatóságai között könnyen fölmerülhetnek félreértések, sőt összeütközések, a melyek nagyon káros befolyással lehetnek a tanítójelöltek hivatásszerű nevelésére; továbbá, hogy a tanítóképzői igazgató befolyásának teljesnek kell lennie a végre, hogy az elméleti oktatás és megfelelő gyakorlat közötti összhang biztosítva legyen: nagy többséggel azon van, hogy a gyakorlóiskolát a tanítóképzővel kell összekapcsolni. A harmadik kérdés, hogy milyen legyen a gyakorló-iskola szervezete? hosszas és szenvedélyes vitát támasztott. Némelyek szerint a gyakorló-iskolának hozzá kell szoktatnia a tanítójelölteket arra, hogy képesek legyenek az iskolában felmerülő nehézségeket általában leküzdeni, beleértve a vezetést is; mások szerint a tanítóképző eleget tett, ha a növendékeit arra képesíti, hogy a gyermekeknek a leczkét érthetően megmagyarázhassák.

A bizottság tekintettel arra, hogy az iskolák nagyobb része, a nagyobb városokat kivéve, egy tanítóval van szervezve, azt javasolja, hogy a gyakorló-iskola szerveztesse egy tanítóval, de a hol az illető kerület (departement) iskoláinak többsége másként van szervezve, alkalmazkodjék ezekhez a gyakorló-iskola.**)

Kik alkalmaztassanak gyakorló-iskolai tanítókul? Ez volt a negyedik megvitatandó kérdése a bizottságnak. A szónokok nagy része úgy vélekedik, hogy minden ilyen tanítótól első sorban meg kell követelni, hogy több éven át működött legyen mint elemi iskolai tanító. Mások a tanítóképzői tanárokat alkalmasabbnak vélik ezen állásra, mint a kik a mellett, hogy magasabb pedagógiai és pszichológiai tanulmányokkal foglalkoztak, egyszersmind tanítványaikat utbaigazítják, hogy miként kelljen a gyermekeket tanítani.

A bizottság erre nézve következő javaslatot terjeszti a congressus elé: Gyakorlóiskolai tanítókul kiválóbb elemi iskolai tanítók alkalmazandók s hogy az az állás minél keresettebb legyen, a lehető legjobb fizetéssel szervezendő; az erre pályázó tanítónak legalább öt évi gyakorlatot kell kimutatnia.

Az ötödik kérdés a tanképesítő vizsgálatra vonatkozik, mire nézve a bizottság azt véli, hogy az elméleti vizsgálatot az utolsó év első felében kell megtartani s a második félév kizárólag a gyakorlati kiképzésre fordítandó.

A congressus az első javaslatot változtatlanul elfogadta, annak daczára, hogy voltak, a kik a gyakorlóiskola ellen szóltak. Így Nandy, tanítóképzői igazgató mindenekelőtt hangsúlyozta, hogy a gyakorló-iskola nem felel meg a követelményeknek. A tanítójelölt a gyakorló-iskolában nem számol az iskola vezetésének nehézségeivel, semmi felelősség sem terheli, működése nagyon is korlátolt, mert az igazgató befolyása és vezetése alatt áll, ki a jelöltnek minden lépését előkészíti és megszabja. A jelölt munkája ilyen körülmények között nem lehet sikeres.

A tanítóképző feladata Nandy szerint csak az, hogy

*) Megjegyzésre méltó, hogy Franciaországban minden megyének (departement) meg van a maga tanítóképzője gyakorlóiskolával.

**) Ennek a megértésére szükséges megjegyezni, hogy a tanítójelöltek a tanítóképzőből való kilépésükkor leginkább csak az illető departement iskoláinál nyernek alkalmazást.

tanult, munkás és nyílt eszű fiatal embereket képezzen, a kik képesek legyenek magukat világosan kifejezni; a gyakorlatot később magára is megszerezheti s hogy a gyakorlat ezen gyakorlatot megadná a jelöltnek, az merő illúzió.

Ilyen értelemben Nandy határozati javaslatot nyújt be, mely szerint a gyakorló-iskola megszüntetendő, vagy a miniszter által megszüntethető legyen az illető megyei törvényhatóság véleménye alapján. A congressus azonban nagy többséggel elveté e javaslatot.

A második kérdésnél Letrait tanító következő javaslatot ajánlja elfogadásra: „A gyakorló-iskola bármely községi iskola lehet, mely azonban a tanítóképzői igazgatónak alárendeltetik.“ Szóló azt hiszi, hogy a tanítójelöltet minél hamarabb meg kell ismertetni a valósággal s érintkezésbe kell hozni minden rendű gyermekekkel, csakis úgy ismerheti fel a tanítás és iskola vezetés nehézségeit. S erre alkalmasabb egy jó községi iskola, mint a tanítóképzővel kapcsolatos gyakorló-iskola, a melynek a növekedése rendszeren csekélyebb számú és jobban össze van válogatva. E javaslatnak első részét a congressus elfogadta, de a másodikat elvetette, a miért is Letrait az egészet visszavonta. Még más javaslatok is lettek benyújtva, melyek azonban elvettétvén, a congressus a bizottság határozatát fogadta el változatlanul. A harmadik és negyedik kérdésre nézve a congressus szintén a bizottság javaslatát fogadta el. Azonban az ötödik javaslatot elvetette.

Bournáz János.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Eötvös-alap“ ünnepe. Ez évben is megtartotta a tanítók Eötvös-alapját gyűjtő és kezelő országos bizottság Eötvös József báró halálának évfordulóján a hálás kegyeletnek lelket emelő ünnepét. A VI. ker. állami tanítónőképző-intézet dísz-terme a zsúfolásig megtelt Eötvös emlékezetének tisztelőivel. Jelen voltak a bizottság tagjain kivül: Zichy Antal, dr. Ballagi Mór, dr. Ballagi Aladár, br. Eötvös Loránd, Markusovszky, min. tanácsos, dr. Verédy Károly és Tóth József tanfelügyelők, Komócsy József, Suppan Vilmos, Rosenzweig, Saphyr Sarolta, Tóth Józsefné, György Aladár, az állami tanítóképző-intézetek tanári karának és a f. elemi és polgári iskolák tanítóinak több kiváló tagja. Az ünnepes gyűlést a „Paedagogium“ ifjúságának szabatosan előadott kardala után Péterfy Sándor, az „Eötvös-alap“ elnöke nyitotta meg lelkes szavakkal, melyben az ünnep kegyeletes voltát ecsetelte. Erre Szász Károly ev. ref. püspök megragadó emlékbeszéde következett, melyben a megdicsőültet, mint a magyar közművelődés nagy apostolát, kiváltképpen pedig a népnevelésügynek újjá alkotóját tüntette fel azon könyekig megindító melegséggel, a melylyel lelke a boldogult iránt mindenkor érez. Részletesen ecsetelte az első magyar közoktatásügyi miniszternek a néptanítótság anyagi és erkölcsi emelését célzó munkásságát, teljesen méltányolván Eötvösnek azon bevallott elvét, miszerint magyar közművelődésről a magyar népnevelés fejlesztése nélkül szó sem lehet. Meleg szavakban buzdította Magyarországot néptanítóit, hogy kövessék a nemzet-nevelő nagy államférfiú példáját a népnevelés ügy iránt való lelkesülésben, a népnevelői kötelességének teljesítéséhez szükséges önművelésben, a nemzet legfontosabb feladatának rájuk háramló tevékenység körében. Helyeslőleg buzdította az Eötvös-alap gyűjtő és kezelő bizottság tagjait arra, hogy a megdicsőült iránt való kegyeletes gondosan ápolják a magyar néptanítótság körében.

Az elnök Péterfy S. meleg szavakban mondott köszönetet a kiváló tanfőnöknek, a tudós főpapnak lelkesítő emlékbeszédeért. Lakits Vendel, mint a számvizsgáló bizottság elnöke a következőkről tett jelentést. Az Eötvös-alap bevé-

tele volt az 1889. évben 7849 frt. 50 kr. kiadása 4637 frt. 95 kr. Az alapszabályok szerint 2010 frtot fordíthat az „Eötvös-alap“ ez évben tanítók, tanítói özvegyek és árvák segélyezésére és jelesen tanuló tanítói gyermekek támogatására. A számvizsgáló bizottság javaslatára Örley János pénztárosnak buzgó és lelkiismeretes működéseért, köszönet nyilvánított s részére a felmentvény megadatott. Az „Eötvös-alap“ vagyona jelenleg 40.661 frt. A tanítók ezen jótékony intézete 14 évi működése alatt 152 róm. kath., 74 ev. ref., 66 ág. ev., 6 görög kel., 7 unit. és 49 izr. vallású tanítói család gondjait enyhítette és 354 esetben 29.179 frtot utalványozott ki a legszentebb czélokra. Az elnök kihirdetvén az „Eötvös-alap“ jótéteményeire vonatkozó pályázatot, kifejtette, hogy mily csekély alappal rendelkezik a tanítók e jótékony intézete azon nagy czélokhoz képest, a melyeket meg kellene valósítania. Néhány szóval vázolta, hogy mily nagy szükség volna egy olyan, az „Eötvös-alap“-pal kapcsolatban levő intézetre itt a fővárosban, a melyben a vidéki néptanítók és tanárok felsőbb iskolákba járó gyermekei mérsékelt díj mellett teljes ellátásban és felügyeletben részesülhetnének. Miként a külföld nagyobb városaiban, úgy hazánk fővárosában is gondoskodni kellene szerényebb körülmények között élő egyetemi tanulók részére menedék-helyről. Ilyennek megalkotása várakozik az Eötvös-alapra és a 25 ezernyi magyar néptanítótra. Péterfy S. véleménye szerint a főváros lelkes tanítótságának, a melynek egy egyesületi-házra, egyébként is nagy szüksége van, a magyar néptanítótság csak hamar megalkotná a magyar tanítók „József-ház“-át, a melyben rövid egy-két év múlva jeles tanulók menedékhelyet, a f. tanító és tanár egyesületek pedig hivatalos helyiségeket, tanácskozási termet, nyerhetnének. Megemlékezett Péterfy S. a tanítók „Otthoná“-ról is, a melyre legközelebb egy ismeretlen lelkes emberbaráttól 100 frt. adományt kapott, s előadta azon véleményét, hogy a tanítók otthonára való gyűjtést megindítani kívánatos ugyan, minthogy azonban ezen eszmének megvalósulhatóság is nehéz kötelességek várnak az „Eötvös-alap“-ra azon elaggott néptanítókkal és tanító-özvegyekkel szemben, a kiket a törvény a nyugdíj-intézet jótéteményéből kizárt, egyelőre a tanítók otthonára begyűjtendő összegeknek bizonyos részét nem házépítésre, hanem a kenyer nélkül szűkölködő agg tanítók és tanító-özvegyek segélyezésére kellene fordítani, jobb időkre hagyván a tanítók otthonának teljes mértékben történhető megalkotását. Végre köszönetét fejezte ki az ünnepélyre megjelent vendégek, az ünnepi szónok és Zirzen Janka az Andrassy-úti tanító-képző intézet jeles igazgatója iránt s lelkes szavakkal buzdította az ifjúságot azon, szellemi kincsek megőrzésére és kamatozására, a melyeket Szász Károly oktató előadásából merithetett. A lélekemelő ünnepet a „Paedagogium“ ifjúságának szép kardala zárta be. *Lakits Vendel.*

Az ev. reform. tanítók országos gyűlése. Minden gyűlés sikere sok tekintetben függ annak tárgyától, hogy mennyiben képes az felköltetni az azon gyűlésen részt vevők érdeklődését. Továbbá az előadók felfogásától, hogy mily mérvben képesek azok a közös érzület alaphangját eltalálni s ezen a törvényes és logikailag következetes akkordok felhasználásával a lelkesültséget fokozni, szónoki hűvel a közönséget magukkal ragadni a szívérzelmek azon sférájába, hol a lelkesültség tettekben nyilatkozik, hol elnémul a nyelv, de annál hangosabban beszélnek a szemek a szív melegéről, a lélek elégtelenségéről s megmozdul a kéz, hogy a mit a szív érez, a lélek parancsol, azt meg is valósítsa. Itt teremnek a nagy tettek, melyek átalakító hatással bírnak.

Az ev. ref. tanítók országos gyűlése elé jogosult várakozással tekint a társadalom minden osztálya, vajon mi az, a mit e félreismert, érdemei, képességei szerint soha nem méltányolt, szegénységben, önfeláldozásban és nagylelkűségben telhetetlen prot. tanítók alkotni képesek; vajon érdemes-e fi-

gyelemre, s ők maguk arra, hogy egy nagy eszme, a független prot. tanügy eszméje vezérferfiainak tekintessenek, s a haladó kor igényeinek megfelelő nemzeti szellemben leendő irányításával megbízassanak?... Hiszen a közel múlt még erre nem jogosít?... hát a jelen?... hát a közel jövő?...

Mind ezen kérdések kétségtelenül előtérbe tolnak azon feltevésnél, hogy a prot. tanítók országos gyűlést tartanak. És nekünk prot. tanítóknak mind ezen kérdésekre felelnünk kell férfiasan, legjobb meggyőződésünk szerint, ott a forumon, egy ország színe előtt, az erőmérő tornacsarnok, a közgyűlés közdomokján. Nem kicsinyelhető dolog. Egy ország, számban és erőben jelentékeny osztályának, egy szabadság és függetlenség elvein felépült Krisztusi nagy egyház alapvető munkásságának, a modern társadalom első rendű kultur harcossáinak jó vagy balsorsa, megbízhatósága vagy kiskorúsága, szégyene vagy dicsősége nyugszik az elvetett kockán.

Vajon melyik rész fordul felül?...

Ezt a kérdést vannak hivatva eldönteni; a) azok a tételek, melyek a gyűlés tárgyául kitűzettek; b) azok a férfiak, kik a prot. tanítók soraiból e tételek előadóiául felkértek; c) és a prot. tanítók zöme, kik hivatásuk magaslatára eljutottak.

Az elvetett kockán bizonyára a jobb rész kerül felül!...

Jogot ad e feltevésre már magában véve azon tény is, hogy a kitűzött tárgyak közös érdeklődésünk, közös lelkesedésünk tárgyai, melyek különböző alakban s különálló részeiben évek hosszú során képezték prot. tanügyi irodalmunkban s egy-letli gyűléseinkben megbeszélés és vita tárgyát. Továbbá, mert egyházi főbb hatóságainknak és államkormányunknak jelentékeny részben ma is közvetlen gondoskodása tárgyát képezi. (Itt helyén valónak találok megjegyezni, hogy az oly tételek, melyek az egyetemes tanítógyűlés tárgyai közt is szerepelnek, csak oly mérvben fogják képezni gondoskodásunk tárgyát, a mennyiben azok autonomikus hitfelekezeteink szerkezetébebe illenek).

De jogot ad e feltevésünkre azon tudat, hogy egy minden tekintetben intelligens, hivatásáért lelkesülő, humanus, művelt prot. tanítóságra támaszkodhatunk, mely a tudomány, intelligencia és humanismus fegyvereivel övezetten, hazájának jobb sorsa által lelkesítve csak nagy dolgokat alkothat.

Bízva tehát vezércsillagunkban: „a haza minden előtt“ bátran kartársak a kibontott zászló alatt előre!

A tárgyalásra kitűzött tételek nagy körültekintéssel állapították meg s oly címeket nyertek, melyek alá a prot. tanítóknak minden jogos törekvései beilleszthetők s tényleg be is illesztettek. Nem tévesztettük szem elől a prot. népis-kola legvitalisabb érdekeit, prot. népnevelésünk folytonos fejlesztését célzó intézkedéseket. Ennél fogva megvagyunk győződve, hogy a kitűzött tételek minden irányban megalégedéssel fognak találkozni, úgy tanítói, mint hatósági körökben.

Az egyes tételek előadói által már munkába is vétettek, (minden tétel megtalálta a maga emberét) s bizonyára kitűnően hasznos szolgálatot fog tenni, ha a sajtó terén is megindul felettük a behatóan részletes eszmecsere. Így, a közül-belől május hónapban megtartandó szervező bizottsági gyűlés munkálatai megkönnyítve s eredményesebbé lennének léve. Tisztelettel hívom fel erre különösen prot. tanügyi irodalmunk vezérferfiainak becses figyelmét.

A kitűzött tételek ezek: I. Vallás-erkölcsi képzés s annak eszközei. II. Az ev. ref. népiskolák tanterve. (Az öt egyh. ker. népisk. tanterveinek összehasonlító bírálata. Egységes tanterv a hazai ev. ref. népiskolák számára). III. Az ev. ref. népiskolák adminisztrációja. (Egységes népisk. szervezet). IV. Az ev. reform. tanítók jogi helyzete az egyházi önkormányzatban, a) tisztán adminisztratív, b) jogi tekintetben. V. Az ev. reform. tanítók anyagi helyzete. VI. Ev. reform. tanügyi szakbizottság. E tételek feldolgozása kiváló érdekét képezvén az ev. ref. tanítóegyleteknek, tisztelettel kérem azok elnökeit, mi-szerint, tekintettel a tavasszal tartatni szokott gyűlésekre,

ezeket, vagy legalább 2—3 pontját tárgyalatni s határozati javaslatokat hozzám legkésőbb május hó első hetében beküldeni sziveskedjenek. Sőt tekintettel a dolog halaszthatatlán sürgős voltára, azon egyletek elnökeit, kik tavasszal gyűlést tartani nem szoktak, különösen is kérem, hogy e tételek tárgyalását rendkívüli közgyűlés összehívása által eszközöltetni méltóztatassanak.

Kiváló tisztelettel vagyok: Kisújszálláson, 1890. jan. 22.

Józsa Pál,

az ev. ref. tanítók országos gyűlését szervező bizottság elnöke.

I R O D A L O M.

Névkönyv az erd. ev. ref. egyházkerület számára 1890. Szerkesztette: *Zajzon János*, püspöki titkár. Harminczharmadik évfolyam. Kolozsvárt, az ev. ref. kollegium nyomdájában 1890. Ár: 60 kr. Tartalma: A nagy-sajói egyházmegye története (folytatás és vége). Névtár, melyben elé vannak sorolva az egyházkerületi főgondnokok, egyházi főhivatalnokok, igazgatótanácsi hivatalnokok, közfőtörvényszéki bírák, házassági főtörvényszéki bírák, egyetemes ref. egyházi bizottságok, az egyházmegyék s a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek, megfelelő adataikkal. Tanintézetek.

Az egyházkerületben van 19 egyházmegye, 9 püspöki vizsgálat alatti egyházközség. Anyaegyház 541, leányegyház 243, diaspora 385, körlelkész 23, lélek 355.968, tanköteles 55.825, tanuló 42.023, betöltött lelkészi állomás 516, betöltetlen 38, tanítói, illetőleg énekvezéri állomás 605, mely számba nincsenek beleszámítva az állami tanítók.

A nagy-enyedi Bethlen-főiskolában: a theol. akadémián, a gymnasiumban, a tanítóképzőben s az elemi iskolában a tanerők száma 32, a tanulóké 725. A kolozsvári kollegiumban: a gymnasiumban és elemi iskolában tanerő 21, tanuló 480. A máros-vásárhelyi kollegiumban: a gymn. és elemi iskolában tanerő 25, tanuló 313. A székely-udvarhelyi kollegiumban (gymn. és elemi isk.) tanerő 18, tanuló 285. A szászvárosi Kuún-kollegiumban (gymn. és elemi isk.) tanerő 16, tanuló 299. A zilahi kollegiumban (gymn. és elemi isk.) tanerő 17, tanuló 283. A sepsi-szent-györgyi Székely-Milkó-kollegiumban (V gymn. osztály és egy előkészítő osztály) tanerő 13, tanuló 230.

Lampel R. könyvkiadásából érkeztek:

Ó-kori klasszikusok. Római remekírók magyar fordításban. 20-ik kötet. Virgil Aeneise. Fordította *Gyurits Antal*. I. füzet. Negyedik kiadás. Ár 30 kr.

Horatius Flaccus satirái. I. füzet. Fordította dr. *Boross Gábor*. Ár 30 kr.

Cicero leveleiből. Fordította *Kempf József*. I. és II. füzet. Ár füzetenként 30 kr.

Tanulók olvasótára. Szerkesztik dr. *Jancsó Benedek* és dr. *Boross Gábor*. II. évf. 7. füzet (17) Szemelvények Kossuth Lajos beszédeiből. II. évf. 8. füzet (18) Szemelvények Deák Ferenc beszédeiből. Ár füzetenként 20 kr.

Népiskolai tankönyvek tára. Természetan és a chemia elemeivel. A népiskola V. és VI. oszt. és az ismétlő iskola számára. Irta *Heller Ágost*. 72 ábrával. Budapest, 1890. Ár 40 kr.

Népiskolai tankönyvek tára. Egészségtan. Népiskolák számára. Irta *Csapodi István* dr. és *Gerlbözy Zeigmond* dr. az egészségtan tanárai. Budapest, 1890. Ár 40 kr.

Kis magyar nyelvtan. Feladat-tárral. Az elemi népiskolák számára. Irta *Erényi Mór*. A nyolczadik kiadást teljesen átdolgozta és sajtó alá rendezte *Balassa József* tanár. Budapest, 1890. Ár 30 kr.

A magyar gyorsírás tankönyve. A Gabelsberger-Markovits-rendszer szerint. Iskolai és magánhasználatra írta *Forrai Soma* tnr. II. köt. Vitairási rész. Budapest, 1890. Ár 60 kr.

V E G Y E S E K.

— **A mi mulatságunk.** Tanítótestületünk központi (kolozsvári) köre e hó 8-án a „Stadler-kert“ helyiségében a tanítótestület segély-alapja gyarapítására igen jól sikerült táncvigalmat rendezett. A táncszobát zsúfolásig megtelt intelligens közönséggel. A tánc általában jó kedvvel a reggeli óráig tartott. Mindenki meglepődéssel távozott el. Az estély segély-alapunknak 100 frtnál többet hozott. A szép sikerért elismerés illeti a rend. bizottság derék elnökét dr. Lázár Gyula tanítónőképző intézeti tanárt és nejét Lázárné Kaszner Janka tnőkép. igazgatót, kik fáradságot nem ismerő buzgósággal s kiváló tapintattal mindent megtettek, hogy a mulatság menél jobban sikerüljön. Vidéki kartársaink közül is többen rándultak be az estélyre.

— **A közegészség érdekében.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. jan. 20-án 482 sz. alatt a tanfelügyelőkhöz intézett körrendeletében melegen ajánlja dr. Lendvay Benő pozsonymegyei tisztii főorvosnak „Huszonöt év Márkusfalva életéből“ cz. munkáját falusi népiskolákban egészségügyi ismeretek elsajátítására olvasókönyvvül, továbbá a népiskolák tanítói és ifjúsági könyvtárai valamint a népkönyvtárak számára leendő megszerzés végett. A könyvet az országos közegészségi egyesület adta ki. Budapesten 1889. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés bizománya. Ára 30 kr. Hatóságoktól és tanító-egyesületektől közvetlenül a miniszterhez intézett megrendelések esetén az egyesület a könyvet példányonként 30 kr. helyett 20 kron fogja adni.

— **Phylloxera ellen.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. jan. 23-án 1819 sz. a. a tanfelügyelőkhöz intézett körrendeletében egy e tárgyban 1887. évi 35.882 sz. a. kelt rendelet kapcsán ajánlja a néptanítók figyelmébe a Baross Károly. orsz. gazdasági egyesületi titkár szerkesztette „Borászati Lapok“-at mint a phylloxera ellen tanácsadásra leginkább hivatott szakközlönyt. A szerkesztő legalább 1000 előfizetést jelentkező esetében nevezett lapja jelenleg 5 frtot tevő előfizetési árat néptanítók részére felére le fogja szállítani.

— **Autográfzott vagy tollba mondott füzetek.** A vallás és közokt. m. kir. miniszter hozzá intézett kérdés folytán f. év. január 13-án 51.638—1889. sz. a. tudatja a tanfelügyelőkhöz, hogy az autográfzott vagy tollba mondott füzeteket, mint a melyeknek használatát állami, községi, társulati és magán jellegű népoktatási intézetekben az 1886. é. 28.472. sz. rendelet megtiltotta, az egyházmegyei hatóságokhoz 1876. szept. 2-án 20.311. sz. a. kelt rendelet értelmében a hitfelekezeti népiskolákban sem szabad használni tan- könyvektől s ezekre nézve az 1876. XXVIII. t. cz. 5. §-a 3. pontja a) alatt meghatározott eljárás alkalmazandó.

— **Tanuló-kizárás.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. jan. 24-én 889. sz. a. az ország összes tanintézetéből kizárta Sepeczán Milivoj temesvári főreáliskolái tanulót betöréses lopás bünténye miatt.

— **Állami segély.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter 36.398. sz. a. a f. tanévre 200 frtot utalványozott a kolozsvári „Mária-Valéria“ leányárvaház segélyezésére.

— **Influenza az iskolában** A kolozsmegyei tankerületben az influenza-járvány miatt csupán a kolozsi állami és inaktelki községi iskolák szüneteltek egynehány napig.

— **Állami iskola Kolozsmegyében.** Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő Kolozsmegye közigi. bizottságának f. é. febr. 10-én tartott ülésében felkérte a bizottságot, hogy tegyen lépéseket a megye területén leendő újabb állami iskolák szervezése iránt azon alkalomból, hogy a miniszter ilyen célra 200.000 frtot kért az országgyűléstől.

— **Intenzív fejlesztés.** Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő indokolt előterjesztést tett a miniszterhez a györgy-

falvi, m.-macskási és hidalmási állami iskolák végleges elhelyezése és tovább fejlesztése iránt, valamint a moci iskolánál szükséges pótépitkezés iránt.

— **Kisednevelés.** Az országos kiseddóvó-egyesület a jelen évre is 100 frt. segélyt adott a kolozsvári nagy-utcai magán-óvodának.

— **Meghívás.** A szebenmegyei róm. kath. tanító-egylet, 10 évi fennállásának emlékünnepevel összehívott, ez évi rendes közgyűlést folyó évi február hó 17-én és 18-án fogja megtartani Nagy-Szebenben az Orsolya-szüzek iskolájának helyiségében, melyre az egylet tagjai és az ügy iránt érdeklődők tisztelettel meghívotnak. Tárgysorozat: Február 17-én délelőtt 8—12-ig. 1. Ünnepeles „Te Deum“ és szent mise az Orsolya-zárda templomában. 2. Mise után bevonulás a gyűlterembe, hol a gyűlés énekekkel nyitattik meg. 3. Elnöki beszéd. 4. Alkalmi szavazat, irta és előadja Prokucek Sámuel terézárvaházi plebánus. 5. Az egylet 10 éves történetének felolvasása. 6. Nyilvános tanítást tart Pintér Mátyás belv. róm. kath. tanító a II. osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatból. 7. Nyilvános tanítást tart M. Xaveria, zárdai tanítónő a VIII. osztályban a magyar történelemből. Délután 2—5-ig. 8. A mult vándorgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 9. A nyilvános tanítások megbírálása. 10. Az évi jelentés felolvasása. Február 18-án d. e. 8—12-ig. 11. A jövő vándorgyűlés helyének, idejének és tárgyainak meghatározása. 12. Folyó ügyek és indítványok tárgyalása. 13. Tisztújítás. 14. Zárének. Nagy-Szebenben., 1890. évi február hó 2-án Roszkosni Elek, s. k. t. e. elnök. Thomandi József, s. k. t. e. jegyző.

— **Tanítóképzés.** A Baden nagyhercegségi tanítók ismételtén kifejezést adtak azon óhajításuknak, hogy a tanítók képzését javítani kell azáltal, hogy a tanítónövendék szerezzék meg az előismereteket a középiskolában s azután menjen a képezdében mint sajátképeni szakiskolába.

— **Japán halad.** A japáni kormány elhatározta, hogy ezután a latin betűket fogja használni. Az eszme megvalósítására egy bizottság alakult négy japánból és két európaiból. Már készítették is egy szótárt. Egyidejűleg megjelent egy hirlap is latin betűkkel.

— **Tankötelezettség.** Hollandiában 46. szóval 38 ellenében elvetette a képviselőház azt az indítványt, hogy az iskolatörvénybe felvegyék a tankötelezettséget.

— **Oroszország és a zsidók.** Az odessai iskolatanács rendeletet bocsátott ki, melyben megtiltja, hogy zsidó tanítasson keresztyén iskolában, vagy keresztyén családnál egyáltalában.

— **A francia népoktatás kitüntetése a világtárlaton.** A párisi, mult évi nemzetközi kiállításon az elemi oktatási bíráló bizottság négy nagy jutalmat ítelt Franciaországnak. Az egyiket kapta iskoláiért Páris, a másikat a közoktatási, kereskedelem- és iparügyi miniszterium közösen, a harmadikat egy közművelődési egyesület (l' Alliance Française), a negyediket a paedagogiai muzeum és a Revue pedagogique szerkesztősége. A Revue pedagogique szerkesztője tisztii rangot kapott a becsület rendben.

TARTALOM: Mit és miért tanul az amerikai? (Második közl.) Boross György. — Tanfelügyelői jelentés. (Kolozsmegye népoktatásügye 1888/9-ben.) (Vége). Kozma Ferencz. — Népoktatásunk fejlesztéséről. (Vége köv.) Nemessányi Ádél. — Paedagogiai esetek: Drasticus apai dressura. P. Csorja Károly. Egy kikacagott fegyelmi eszköz. Szentgyörgyi Lajos. — Lapszemle: A tanítóképzőkkel kapcsolatos gyakorló-iskola szerepe és szervezete. (A »Revue ped.« után). Bournáz János. — Egyesületi élet: Az »Eötvös-alap« ünnepe. Lakits Vendel. Az ev. ref. tanítók orsz. gyűlése. Józsa Pál. — Irodalom. — Vegyesek.